

**Ioannis De Lvgo Hispalensis, Societatis Iesv, S. R. E. Tit.
S. Balbinæ Presbyteri Cardinalis, Disputationes
Scholasticæ, Et Morales De Virtute Fidei Divinæ**

Lugo, Juan de

Lugduni, 1656

III. An voluntas credendi debeat esse insua entitate supernaturalis, & formalisua entitate supernaturalis, & formaliter honesta.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81031)

priori, & ex principiis intrinsecis fidei hanc assertit: quia fides dependet ab applicatione representantem euidenter obligationem credendi adeo, vt iudicet homo, non licere sibi de iis obiectis dubitare: cognitio autem euidens de obligatione non dubitandi, & de euidenti credibilitate obiecti, est tam perfecta, vt non relinquat locum deliberationi semiplenæ; sed assertat plenam deliberationem; quæ enim cognitio non erit indeliberata, si hæc deliberata plene non est ergo affectus supernaturalis credendi semper debet esse plene liber.

28

Hæc tamen ratio difficultate maxima non caret. Primò, quia probari foret posset eodem argumento, nunquam dari peccatum veniale ex defectu plenæ deliberationis in aliis etiam materiis: non peccatur enim sine cognitione euidenti obligationis, vel certè obligationis inquirendi, & examinandi propter dubium saltem de obligatione directâ, datur ergo semper plena aduertentia ad malitiam, cum detur cognitio euidens de obligatione directâ, vel reflexa. Secundò, quia certum est apud omnes, quod etiam contra fidem possumus peccare venialiter ex defectu plenæ aduertentia: si ergo tunc verè peccatur, vel non dubitandi de rebus fidei: ergo erat iudicium euidens de tali obligatione, sine quo per te non potest esse obligatio ad fidem; & per consequens cum iudicio illo euidenti potest esse defectus plenæ deliberationis requisitæ ad peccatum mortale. Tertio, quia etiam si esset iudicium euidens cum plena aduertentia ad obligationem credendi, potest adhuc actus fidei, seu voluntas credendi esse solum semiplenè libera; nimirum si non sit aduertentia plena ad difficultatem & incommodum, quod fides assertit. Ad libertatem enim requiritur cognitio boni, & mali, quod est in obiecto; potest autem esse plena aduertentia ad bonum, quod est in obiecto, & non plena ad malum, sed vel nulla, vel solum semiplena. Vnde, quamuis obligatio credendi, & bonitas, atque honestas fidei plenissime, ac euidenter cognoscatur; potest tamen difficultas, & incommodum eiusdem fidei non plene cognosci, sed imperfecta, & semiplena aduertentia: quo casu voluntas credendi non habebit plenam libertatem; nam sicut nullam haberet libertatem, si solum cognosceretur obligatio, & honestas credendi, & nullo modo eius malum, & difficultas; ita non habebit plenam & perfectam libertatem, si idem malum, & difficultas non plene, sed imperfectè & semiplenè cognoscatur. Ex quibus constat difficilè posse probari ex natura, & conditione fidei, quod ei ex natura rei repugnet semiplena libertas.

29

Quando de nouo homo incipit credere, vel resu-perare fidem, requiritur actus fidei plene liber, nec sufficit eum semiplena libertate.

Sufficit ergo, si dicamus, de factò, quando de nouo homo incipit credere, vel recuperare fidem per peccatum in fidelitatis amissam, requiri actum fidei plene liberum, nec sufficere cum semiplena libertate ob rationes suprâ adductas, quæ fortasse probant etiam, debere dari actum fidei plene liberum libertate noua post peccatum in peccatore se disponente ad iustificationem, vt in eo reperitur fides aliqua plena & perfecta disponens ad primam gratiam. In homine autem iam iustificato an debeat dari nouus actus fidei liber libertate plena ad singula bona opera, an verò sufficiat actus fidei semiplenè liber ortus ex alio actu fidei plene libero, non videtur ita certum. Posset enim aliquis dicere, sufficere esse semiplenè liberum illum actum fidei, quo hic & nunc proponitur ho-

nestas talis virtutis, dummodo sit plene liber in causa quatenus regulariter homo mouetur ad volendum credere hic & nunc propter motum fidei quæ recordatur à se iam plene discussa, & acceptata libertate, & deliberatione plena, itaut memoria illa moueat ad volendum credere; sed tamen assensus fidei habeat solum pro motuo auctoritatem, & reuelationem Dei. Iam enim hoc modo verificatur omnia opera bona, & meritoria procedere ex fonte fidei, & quidem ex fide plene libera, siquidem hæc etiam fides actualis semiplenè libera procedit ex fide præcedenti plene libera. Præsertim cum actus fidei non possit habere libertatem formalem in se, sed solum in causa, quæ quo ad hoc nihil videtur posse omnino certò definiiri.

SECTIO III.

An voluntas credendi debeat esse in substantia supernaturalis, & formaliter honesta.

DVplex potest considerari malitia in aliquo actu. Prima formalis, & intrinseca, vel quæ sit intrinseca, quatenus immediatè competit illi cui actui, & non solum extrinsecè, seu mediatè, & denominatiuè ab alio actu malo à quo procedit. Secunda appellatur extrinseca, & denominatiua, qualem habent actiones externæ ex eo, quod imperatur, & procedunt ab actu interno malior quæ etiam potest competere actibus internis, quando hi efficaciter imperantur per aliquem alium actum malum. Nunc agendum est de primo genere malitiæ, & videndum, an voluntas credendi, à qua immediatè, & proximè imperatur assensus intellectualis fidei possit esse mala, malitia formali & intrinseca. Postea verò sit, agemus de secundo genere malitiæ, an possit voluntas credendi esse mala saltem denominatiuè ab alia voluntate antecessenti mala, à qua imperetur. Prius autem videndum est, an hæc voluntas proxima, quæ immediatè imperatur actus fidei, debeat esse supernaturalis.

Prima sententia concedit, fidei assensum imperari aliquando à voluntate naturali secundum substantiam, orta tamen ex speciali Dei beneficio. Hæc tribuitur Scoto in 3. d. 25. quest. 2. & à fortiori hanc partem docebunt, qui dicunt assensum fidei esse solum supernaturalem quomodum; & in eam inclinant aliqui Recentiores.

Communis & verior sententia asserit, illam voluntatem esse semper supernaturalem secundum substantiam; ita communitè Theologi perari aliquando à voluntate naturali secundum substantiam, orta tamen ex speciali Dei beneficio. Hæc tribuitur Scoto in 3. d. 25. quest. 2. & à fortiori hanc partem docebunt, qui dicunt assensum fidei esse solum supernaturalem quomodum; & in eam inclinant aliqui Recentiores. Communis & verior sententia asserit, illam voluntatem esse semper supernaturalem secundum substantiam; ita communitè Theologi perari aliquando à voluntate naturali secundum substantiam, orta tamen ex speciali Dei beneficio. Hæc tribuitur Scoto in 3. d. 25. quest. 2. & à fortiori hanc partem docebunt, qui dicunt assensum fidei esse solum supernaturalem quomodum; & in eam inclinant aliqui Recentiores.

banur, &c. Item can. 6. & 7. Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod quod ad salutem pertinet vult aeternæ cogitare, aut eligere sine saluari, id est, evangelizanti prædicationi consentire posse confirmat, absque illuminatione, & inspiratione Spiritus sancti, qui dat omnibus suavitatem in consentiendo, & credendo veritati, hæretico fallitur Spiritum. Faut etiam Mileuitanum cap. 4. celestius episc. 1. ad Episcopos Gallia cap. 9. vsque ad 12. Augustinus passim, præsertim lib. de Spiritu, & littera cap. 33. & 34. & quest. 2. ad Simplianum, Prosper, & Hilarius episc. ad August. quæ habentur ante librum de prædestinatione Sanctoctorum. Fulg. de Incarnatione cap. 18. Petrus Diaconus de Incarnatione cap. 6. in fine, & alij PP. communiter, quorum plura loca referuntur in annotatione vigesima Centuria super Cassianum, ex quibus omnibus fit efficax argumentum pro conclusione: nam si voluntas non esset supernaturalis secundum substantiam, non esset cur PP. adeo exigent gratiæ adiutorium ad illam. Voluntas enim naturalis ad credendum, cur non posset haberi ex ipsis naturæ viribus, præsertim propositis per externam prædicationem sufficienter; mysteris fidei: ex qua propositione externa naturaliter resultat cognitio credibilitatis, seu decentiæ, quæ inuenitur in assentiendo fidei; postquam etiam cognitionem naturaliter sequi potest voluntas naturalis credendi?

Nec satisfas, si dicas, ad hanc voluntatem, licet naturalis sit, exigi gratiæ adiutorium propter proximam difficultatem, quam habeat; quia hæreticus etiam cum debilibus motibus firmiter vult adherere suis articulis sine gratiæ adiutorio, ergo Christianus non requirit gratiæ auxilium propter solam difficultatem illius voluntatis, sed propter specialem, & superiorem eius naturam.

32. Confirmatur primò, nam ad istam voluntatem non solum requiritur auxilium præueniens, sed etiam adiuuans, ut insinuat in Tridentino sess. 6. cap. 6. vbi ait, arbitrium non solum esse excitatum, sed etiam adiutum ad huiusmodi actum eliciendum, quod etiam indicatur in Araul. can. 9. Quando bona agimus, Deus in nobis, utque nobiscum, ut operemur, operatur; numerat etiam inter hæc bona affectum credulitatis.

Confirmatur secundò, quia hoc auxilium appellatur à Conciliis & PP. Inspiratio Spiritus sancti, & infusio Spiritus sancti, quibus nominibus videtur significari aliquid diuinum, & supernaturale, Araul. c. 5. & 6. & c. 7. Trid. sess. 6. c. 5. & 6. & can. 3. Aug. r. 3. de Spiritu, & littera c. 33. & 34. & de prædestinatione Sanctoctorum, P. 5. in fine, & c. 6. initio, & cap. 8. Gregor. hom. 30. in Evangelia circa principium. Ihdot. lib. 3. de summo bono, cap. 10. Quod si prædictum auxilium solum requireretur ob difficultatem, sufficeret protectio externa, quia tollerentur difficultates, vel impediretur attentio ad illas; & tunc per vires naturæ posset arbitrium elicere illam voluntatem sine alia inspiratione Spiritus sancti, qualem Patres exigunt, & Concilia.

33. Dices, hanc necessitatem gratiæ ad volendum credere verificari posse propter necessitatem cogitationis congruæ ad volendum credere, quæ cogitatio est specialis gratia Dei, licet illa voluntas naturalis sit. Sed contra primò, quia hæc necessitas gratiæ oritur ex attenuatione arbitrii, vel inclinatione, quam incurrit homo propter peccatum, de Lugo de Virtute Fidei Diuine.

catum, ut constat ex Araul. can. 25. Et quidem non oritur ob difficultatem, & inclinationem ob propria commoda, quia non est semper opus adeo difficile, ut vidimus supra: ergo oritur ex attenuatione, quatenus per peccatum amittit homo ius ad auxilia supernaturalia, quæ illi in statu innocentie erant debita: ergo hæc gratiæ necessitas non est ob necessitatem cogitationis congruæ; hæc enim necessitas non incurritur est propter peccatum; nam etiam in statu naturæ integræ erat necessaria cogitatio congrua, quæ esset specialis gratia; sed est necessitas alicuius auxiliij, vel virtutis; quæ propter peccatum perditur fuerunt. Loquitur autem Concilium ibi non de solo assensu fidei intellectuali, sed de voluntate etiam credendi, nam loquitur de fide pro ut laudabilis est, & pro ut in Patribus antiquis laudatur ab Apostolo Paulo; non est autem laudabilis fides nisi pro ut est voluta.

Vnde secundò formati potest ratio vniuersalis, & à priori, quia fides Christiana est meritoria in ordine ad salutem saltem de congruo: omne autem meritum fundatur in voluntate supernaturali, ut suppono ex tractatu de Gratia; ergo quoties datur fides pro ut oportet ad salutem, id est, quæ possit esse principium operandi meritorie debet procedere ex actu voluntatis supernaturali; quia de omni fide pro ut oportet ad salutem supponunt Patres esse ex gratia Dei, & esse meritoriam.

Difficilius est reddere rationem huius supernaturalitatis; cur enim voluntas naturalis non poterit imperare illum assensum fidei, præsertim si intellectus supponatur instructus habitu fidei, vel (quod ad nostrum propositum idem est) si Deus habeat paratum auxilium actuale ad fidei assensum? Aliqui dicunt, illam voluntatem debere esse supernaturalem, quia habet pro obiecto aliquid supernaturale, nempe ipsum fidei assensum eliciendum. Sed contra, quia etiam conuersio panis in Corpus Christi est aliquid supernaturale, & tamen potest Sacerdos per voluntatem non solum naturalem, sed malam velle consecrare, ut fiat illa conuersio; ergo posset etiam voluntas naturalis terminari ad actum fidei supernaturalem.

Alij dicunt esse necessariò supernaturalem, quia si illa voluntas esset naturalis, assensus fidei postea elicitus esset etiam naturalis, nam sicut ex cognitione naturali non potest sequi voluntas supernaturalis, sic neque ex voluntate naturali potest sequi assensus supernaturalis. Sed contra, quia licet ad volitionem supernaturalem prærequiratur cognitio supernaturalis, non tamen requiritur hæc proportio inter actum imperantem, & imperatum; nam per voluntatem supernaturalem possumus imperare actus naturales & cognitiones phantasie; ergo è contra per voluntatem naturalem poterimus etiam imperare actum supernaturalem intellectus. Quod à fortiori constabit ex dicendis sess. 5. vbi dicemus, posse voluntatem bonam credendi imperari extrinsecè à voluntate naturali mala.

Dices fortasse, idè hanc voluntatem esse semper supernaturalem, quia semper est voluntas bona, & ex bono fine: cum autem Deus concurret semper ad actum supernaturalem, quodcumque ex parte obiecti proponitur aliquid, quod terminare potest voluntatem conducentè ad salutem, hinc est hanc voluntatem credendi semper prodire

Ratio à priori.
Omne meritum fundatur in voluntate supernaturali.

supernaturalem, quia semper conducit per modum bonæ dispositionis ad salutem.

Sed contra, quia hæc voluntas vel potest conducere ad salutem per modum dispositionis meritorie saltem de congruo, vel per modum meræ occasionis, quia posita Deus concurret ad actum fidei supernaturalem eliciendum. Si hoc secundo modo solum conducatur, non videtur ad hoc requiri, quod ipsa voluntas sit supernaturalis; nam etiam voluntas audiendi concionæ conducit hoc modo ad salutem, scilicet, ut occasio in qua Deus illuminat hominis mentem, & afficit eius voluntatem? & tamen volitio iudicandi concionæ potuit esse naturalis & mala, cum hoc enim stat initium gratiæ non esse ex nobis, nam semper prima gratia dabitur gratis, hoc est sine villo profusus nostro merito precedenti. Si verò dicas, voluntatem conducere ad gratiam primo modo, hoc est, per modum meriti; hoc restat probandum, cur repugnet dari aliquam voluntatem credendi, quæ nec sit bona, nec meritoria, sed potius mala, ex vana gloria, v.g. vel alio affectu minus bono.

36 Dices, voluntatem credendi semper esse bonam, quia semper præsupponit iudicium evidens dictans mysterium esse prudenter credibile: non potest autem dictari esse prudenter credibile hic & nunc, quod hic & nunc creditur ex malo fine; nam simpliciter & absolute hic & nunc non est iuxta, sed contra rectam prudentiam illud credere, cum ipsum credere sit ex malo affectu, ergo ut detur tale iudicium prudentis credibilitatis; necesse est voluntatem non procedere ad credendum ex malo affectu, & per consequens quandoque datur illud iudicium, voluntas operatur iuxta regulam rationis per actum bonum.

Sed contra, quia licet ad fidei assensum necessaria sit cognitio evidens credibilitatis mysterij. Cæterum quod prærequiritur cognitio prudens de bonitate assensus, & de defectu male circumstantiæ, hoc est quod dubitamus, & cuius rationem inquirimus. Requiritur sane cognoscere, quod obiectum illud est credibile, quia si hoc deficeret, iam ipse assensus arguitur haberet aliquem defectum intrinsecum, nimirum non haberet sufficientem connexionem extremorum, vel motiua ad credendum. Deus reuelasse Incarnationem; qui defectus cum esset intrinsecus in actu fidei, iam argueretur non esse illum actum eiusdem speciei cum aliis, quos habemus, & per consequens non esse fidem, sed leuitatem in credendo; cæterum cum defectus boni finis sit omnino extrinsecus ad fidei assensum, non apparet, cur prærequiratur cognitio boni finis ad imperandum illum assensum. Fateor, illam voluntatem non fore in illo casu prudentem omnino, esset tamen prudens propter sufficienter ad hoc, quod non haberet leuitatem credulitatis, cum præsupponeret evidentem notitiam sufficientis credibilitatis.

37 Dices iterum, actum fidei ex natura sua esse actum bonum, quare ex se postulat non imperari à volitione mala: ne ipse assensus fiat malus. Sed contra, quia actus intellectus, [qualis est actus fidei] de se nec sunt formaliter boni bonitate morali, nec meritorij, sed solum de nominatiue à voluntate, & licet ipse in se esset bonus, adhuc posset accipere aliquam malitiam denominatiuam à voluntate; nam attritio supernaturalis est bona, & meritoria; & tamen potest imperari à vo-

luntate vanæ gloriæ venialiter culpabili, ut suppono ex materia de penitentiâ, quia hæc malitia denominatiua solum est, quod procedat à mala causa, quod non minuit propriam ipsius bonitatem, si aliquam habet.

Dices: ergo iam Deus concurreret formaliter ad actum malum; probatur sequela, quia concurreret speciali concursu supernaturali ad actum fidei; hic autem esset malus, si procedat à mala voluntate. Respondeo, distinguendo sequelam; concurreret Deus ad actum formaliter malum, negans ad actum malum solum denominatiue; concitatus, hoc enim non est concurrere Deum ad malitiam, sed ad entitatem actus; qui extrinsecè dicitur malus per malitiam omnino extrinsecum iam positam: ad quam Deus formaliter non concurret.

Propter hæc aliqui concedunt, illam voluntatem credendi posse esse malam, ita Cateran. Medina, & alij, quos refert Suarez *disp. 6. sect. 7. num. 10.* non tamen negant esse ex speciali Dei auxilio propter loca conciliorum supra adducta, & propter illud Ioan. 6. *Nemo potest venire ad me nisi pater meus traxerit illum;* & alia similia. Quare videntur supponere voluntatem supernaturalem posse esse malam. Ego tamen nullo modo concederem voluntatem illam, cum supernaturalis sit, esse malam, & peccaminosam; quare si supernaturalis ponenda est, (ut prædicta testimonia probare videntur) consequenter dicitur videri illam voluntatem semper esse bonam, & honestam formaliter. Quod potissimum probandum videtur ex præfatis locis, ubi hæc voluntas semper tanquam speciale donum, & beneficium Deo tribuitur, & vniuersaliter dicitur neminem posse habere hunc affectum credendi sine peculiarium diuinæ gratiæ adiutorio. Videatur Suarez *supra num. 11.* & Hurtado *disp. 46. §. 24.*

Ratio quidem à priori huius necessitatis difficile redditur, ut constat ex dictis. Fortitan fundatur in eo, quod actus fidei, licet sit cognitio intellectualis, est tamen ex natura sua cultus quidam, & obsequium, quod intellectus exhibet humilians se eo modo, quo potest, in reuerentiam sui Creatoris, iuxta illud Pauli *captiuaret intellectum in obsequium fidei.* Nam licet intellectus non possit per affectum Deum colere, potest tamen per effectum exercendo obsequiosam fidem, quæ in actu exercitio est maximus cultus Dei. Quare licet assensus fidei, quatenus precisè est cognitio quædam sui obiecti, posset imperari per quamlibet voluntatem; quatenus tamen est cultus & obsequium Dei, postulat necessarîo imperari à voluntate bona & honesta; quia ut tale obsequium connotat voluntatem subiectiendi intellectum in recognitionem infinitæ auctoritatis Dei, quæ voluntas cum moueatur à bonitate talis subiectionis, bona est, & honesta. Cum ergo assensus fidei christianæ habeat vtrumque, nempe assensum suo obiecto, & simul exhibere cultum intellectualem Deo: hinc est, ex natura sua connotare voluntatem honestam, à qua imperetur, & per consequens supernaturalem, nam ut suppono, quandoque agit negotiorum nostræ salutis, & proponitur obiectum potens terminare actum supernaturalem, habet Deus paratum concursum ad actum supernaturalem debitum homini in statu eleuationis.

Dices, genus flexio coram Eucharistia est etiam cultus Dei, & tamen potest imperari à voluntate vanæ gloriæ, ergo licet assensus fidei sit cultus Dei,

Dei, poterit tamen imperari à voluntate mala. Respondeo, negando consequentiam, Ratio discriminis est, quod genuflexio constituitur in ratione cultus veri per hoc solum quod ex hominum institutione sit nota, & signum exterioris interioris voluntatis, qua quis vult se submittere Deo propter eius excellentiam, quae quidem voluntas bona est; non est tamen necesse quod genuflexio imperetur ab hac voluntate: potest enim quis interior se submittere Deo, & tamen nolle exhibere notam externam huius voluntatis, & potest etiam postea, ex affectu, vanæ gloriæ velle exhibere notam externam illius prioris voluntatis bonæ. At verò fides non constituitur in ratione obsequij per hoc quod aliunde ex hominum placito sit nota voluntatis subiicientis intellectui Deo; sed per hoc potissimum, quod imperetur à tali voluntate; non enim potest esse voluntas subiicienti intellectum Deo, quin eo ipso intellectus exhibeat assensum Deo; ergo ille assensus in ratione obsequij intellectualis connotat voluntatem bonam: non utcumque, sed ut imperantem illum assensum.

41 Vergebit aliquis, posse dari illam voluntatem subiicienti intellectui diuinæ auctoritati propter bonum ipsius subiicientis, & tamē quod illa voluntas, sit mala, vel ex alio motu partiali, vel ex alia circumstantia, & per consequens quod non sit supernaturalis. Hæc obiectio tangit quæstionē aliam, an possit aliquis actus voluntatis esse bonus ex vno obiecto, & malus ex alio, velle alia circumstantia quam quæstionem non possumus hic disputare, cum pertineat ad materiam de actibus humanis. Sufficit pro nunc supponere partem negatiuam, quam probabiliorē existimo suo loco examinandam & probandam.

Addo tamen, præscindere nos posse ab hac quæstione, an assensus fidei ex sua essentia, aut natura, habeat hanc necessitatem intrinsecam, ut quia cultus intellectualis est, nō possit imperari, nisi à voluntate bona: sufficit enim nobis, isto id non proveniat ex intrinseca necessitate ipsius assensus, quod Deus tamen voluerit de facto non concurrere ad assensum fidei supernaturalem, nisi quando exhibetur verus cultus talis per eum assensum, & per consequens non nisi quando procedit à voluntate bona imperante. Ad quam legem fuit eadem omnino cogitatio, propter quam Deus de facto noluit in hoc statu concurrere ad actus supernaturales voluntatis, nisi quādo præcedit cognitio fidei, nec ad aliquos actus supernaturales in intellectu, qui nō sint actus fidei, vel pertineant aliquo modo ad ipsam fidem, propterea pertinet iudicium credibilitatis præcedēs, de quo dicemus *disp. seq.* Voluit nimirum Deus, ut in negotio nostræ salutis initium, & progressus totus procedat à fide, in qua ipse solus sit magister, & non caro, & sanguis; & ut homo prius reuerenter accipiat doctrinam cælestem. Omnia enim dona supernaturalia, quæ Deus confert adultis, sunt in duplici differentiâ: (loquor autem de iis, quæ pertinent ad gratiam sanctificantem, non de iis, quæ pertinent ad gratias gratis datas.) quædam enim sunt à Deo in nobis sine nobis, id est, sine nostra dispositione, aut cooperatione: quædam verò exigunt dispositionem, vel cooperationem nostram; quæ dispositio, vel cooperatio debet esse bona, & honesta, alioquin non deferunt. Vnde licet Deus conferat vocations, illustrationes, inspirationes, & alia auxilia supernaturalia

sine dispositione, aut cooperatione nostra: habitus tamen fidei, spei, charitatis, & alios omnes nō infundit sine dispositione nostra bona, & honesta, & idem est de omnibus, quæ voluntariè accipiuntur, hoc est, mediante voluntate nostrâ in iis enim semper Deus exigit voluntatem bonam, quæ sit simul dispositio & meritum congruum ex parte nostra. Cum ergo concurrat ad actum fidei supernaturalem sit donum magnum Dei, & initium aliorum bonorum, quæ consequuntur, & sit ex iis, quæ homini non dantur nisi volenti, cum nemo inuitus credat, sed libere volens; consequens est, ut ex parte hominis exigatur dispositio, & voluntas bona, & honesta. Nam sicut habitus ipse fidei non infunditur de nouo homini adulto, nisi præcedente saltem fide actuali bona & honesta; sic auxilium actuale extrinsecum, vel intrinsecum, quod supplet defectum habitus, non datur homini adulto, nisi præcedente dispositione ex parte saltem voluntatis, quæ se piè & religiosè disponat per voluntatem honestam credendi: quæ voluntas bona si desit, Deus non concurrat concursu supernaturali deficiente dispositione requisita ex parte hominis.

Hinc infero, cur dixerit Augustinus de *predicatione Sanctorum cap. 2.* omnem actum fidei esse meritum (scilicet saltem de congruo) & imperatorium in illis verbis. *Quis enim dicat, eum, qui iam capere credit, ab illo in quem credit, nihil mereri?* Ratio enim sumitur ex dictis, quod credere, licet in se formaliter non sit meritum, cum sit actus intellectus, per quem formaliter non meremur, sed solum denominatiuè: quia tamen ipsum credere est quoddam genus obsequij Deo exhibitum, necessario connotat voluntatem bonam exhibendi illud obsequium, & captiuandi intellectum in honorem Dei, quæ voluntas semper est meritoria saltem de congruo.

43 Contra præcedentem doctrinam sunt aliquæ obiectioes. Prima quia, contingit aliquem infidelem conuerti ad fidem propter diuitias, vel cōmoda temporalia; ergo voluntas illa credendi non est supernaturalis. Negatur communiter antecessens ex doctrina Augusti *lib. de catechizandis rudibus cap. 15.* ubi ait, numquam aliquem velle esse Christianum, nisi aliquo Dei timore perculsum: eos autem qui Christiani fiunt ex voluntate alicuius commodi, aut placendi hominibus, non tam velle fieri, quàm fingere se Christianos; quia fides, inquit, non est res saluandi corporis, sed credentis animi, hoc est, quia licet confessio externa fidei cōiucere possit ad aliquod temporale emolumentum: fides tamen interior non videtur deferre nihil ad spiritualia. Quæ quidem doctrina regulariter, & moraliter loquendo verissima est. Metaphysicè tamen non videtur negari posse, quin ipsa fides interior aliquando concipi possit ut utilis ad res temporales & per consequens ex illo humano affectu imperari. Nam posset aliquis velle credere primo ex nimio affectu obtinendi à Deo diuitias, vel voluptates. Secundo ex affectu nimio ad aliquam personam creatam, cui existimat fore gratam suam fidem. Tertio ex malo fine obtinendi ab hominibus aliquid temporale, verbi gratiâ, regnum; nam licet ad hoc sufficeret, simulata fides externa; potest tamen apprehendi ipsa fides interna ut utilis ad loquutionem externam, ne scilicet aliquando incautè prodatur sensus interior, & appareat fidei defectus; ex quibus, &

42
Cur dixerit Augustinus omnem actum fidei esse meritum, & imperatorium?

43
Obiectio 1.

Fides interior concipi potest ut utilis ad res temporales, & ex humano affectu imperari.

ex aliis causis posset aliquando imperari assensus fidei ex malo fine. Ceterum in nullo casu ille esset assensus fidei, quia non procederet à voluntate elicitā per auxilium gratiæ, quod Reccationes exigunt ad omnem fidei assensum, & quia non esset obsequium & cultus intellectualis Dei, cum non connotaret voluntatem honestam illius cultus, sed voluntatem malam propter alium finem, & non propter honestatem colendi Deum per subiectionem nostri intellectus ad ipsum.

44
Obiectio 2.

Sed adhuc secundò obijci potest, quia ex fine malo venialiter, ex vana gloria, v.g. possum velle confiteri, vt satisfaciam, v.g. bonæ existimationi, quam Confessarius habet de me, & ex eodem fine volo me disponere ad confessionem per veram attritionem peccatorum, ad quam concipiendam requiritur actus fidei; ergo ex fine malo venialiter possum imperare assensum fidei. Respondet, quidquid sit de antecedenti, an ex vana gloria possit imperari attritio interna, de quo in *disp. 15. de Penitentia sect. 9.* & aliquid dicemus *sect. sequent. admisso illo antecedenti, distinguo consequens: possum ex voluntate mala immediatè imperare assensum fidei, nego, mediatè concedo; nam licet ex affectu vanæ gloriæ imperetur fides, non tamen immediatè, sed prius imperatur alia voluntas bona credendi, ex qua voluntate bona oritur postea immediatè assensus fidei. Cur autem illa voluntas bona, & supernaturalis credendi possit imperari à voluntate mala vanitatis; non verò possit actus fidei imperari immediatè ab illa mala voluntate. Ratio petenda est ex superioribus, quibus probauimus conclusionem, quæ non probat de ipsa voluntate credendi, quod non possit prodire ab alia voluntate mala.*

45
Obiectio 3.

Tertiò obijci potest, quia si ante assensum requiritur voluntas bona supernaturalis, ergo ante actum fidei datur aliquod meritum in homine saltem de congruo, quo possit mereri ipsam fidem. Consequens autem videtur contra Augustinum, & PP. ponentes fidem vt initium omnis meriti. Respondetur negando sequelam, quia illa voluntas non ponit in numero ratione meriti cum assensu fidei, nec fidei assensus est nouum meritum, pro vt condistinguitur ab illa voluntate; quare licet illa voluntas, iprovt antecedit fidei assensum sit meritoria, non tamen sequitur, fidem non esse primum meritum; quia fides in ratione meriti includit illam voluntatem credendi, quæ est principium meriti iuxta Augustinum, & Patres.

Obiectio 4.

Obijcies quartò, ergo ad illam voluntatem credendi oportet poni alium habitum supernaturalem in voluntate, qui maneat etiam in peccatore. Respondetur, concedendo, dari hunc habitum. An vero maneat etiam in peccatore *infra* videbimus *disp. 17.*

Obiectio vltima.

Obijcies vltimò, ergo ad istam voluntatem supernaturalem antecedit alia cognitio eiusdem ordinis supernaturalis, ergo ante cognitionem fidei datur alia cognitio supernaturalis. Respondetur concedendo sequelam: qualis autem sit illa cognitio constabit *disp. sequenti.*

46
An possit actus fidei infuse imperari simul à duplici voluntate, quarum altera sit bona, & supernaturalis, altera naturalis & mala. Suppono enim posse eandem actionem externam imperari simul à duplici voluntate interna, altera bona, altera mala. Quare licet idem

actus internus voluntatis non possit simul esse bonus & malus, bonitate & malitia formali, & immediata, actus tamen externus potest esse bonus & malus bonitate & malitia extrinseca, & denominatiua, contra quam non procedunt rationes, quæ faciunt contra malitiam, & bonitatem formalem eiusdem actus interni. Cum autem assensus fidei non habeat bonitatem formalem intrinsecam, sicut nec libertatem, sed solum extrinsecam, & denominatiuam, videtur idem quoad hoc concedendum esse de actu fidei, quod de actione externa. Iam enim actus ille fidei esset verus cultus intellectualis, pro vt procederet à voluntate bona illum imperante ex affectu reuerentiæ, & subiectionis erga diuinam auctoritatem. Sicut etiam genuflexio externa facta ex effectu colendi Deum esset verus, & honestus cultus Dei, licet simul fieret propter finem vitandi defatigationem, quæ ex longa continuatione alterius situs provenire posset: imò licet simul fieret ex alio affectu malo complacendi alicui, vel aucupandi honoris, & laudis.

Ceterum P. Suarez *disp. 6. sect. 7. num. 13.* licet concedat posse interuenire casum, quo quis simul ex honestate fidei, & ex lucro velit acceptare fidem christianam; negat tamen, assensum fidei procedere ab vtraque illa voluntate, aut ab vtraque imperari, sed fieri assensum supernaturalem & imperari à sola voluntate bona supernaturali. Rationem autem videtur paulo inferius eam reddere, quia voluntas praua non posset mouere virtute sua ad talem actum supernaturalem fidei; & ideo non est causa illius, vt talis est, per respectu illius comparatur actus fidei vt effectus, sed solum vt obiectum volitum, seu materia, quæ quam versatur voluntas praua ordinando eam ad suum finem, vel vtilitatem; quod non sufficit, vt malitia voluntatis prauæ actum fidei efficiat, vel denominet, cum ea voluntas non sit causa talis actus. Quæ tamen ratio difficilis apparet: nam voluntas illa naturalis non est simplex complacencia, vel gaudium de assensu fidei, sed ita absolutè & efficaciter, quantum est de se, imperat assensum, sicut volitio supernaturalis, nec imperat assensum in communi, sed ealem, & ad tale obiectum & sub tali motiui formali. Alimò de verò tota causalitas actus imperantis videtur esse in genere causæ formalis, quatenus informat animam, eam formaliter disponit, mouet, & determinat ad eliciendum actum imperatum: ergo vtraque volitio influit suo modo in illum.

Potest tamen hæc ratio sustineri, & explicari supponendo causalitatem harum dispositionum, causæ formalis & extrinsecæ consistere in hoc, quod talis forma posita in subiecto petat expulsiōnem, vel introductionem alterius formæ, vel effectus, & Deus intuitu talis formæ antecedentis destruat aliquam aliam, vel concurret ad eam introducendam. Sic calor introductus dicitur expellere frigus in genere causæ formalis, quatenus pro priori naturæ introductus exigat Deo auctore naturæ, ne conferuet vlticū talem frigus gradum in eodem subiecto, & Deus intuitu talis caloris, & propter eius exigentiam destituit concurrere ad conseruationem frigus. Sic etiam vltima dispositio ad formam substantialem, quæ in probabiliissima sententiâ non concurrat ad formæ ipsius generationem, vt causa efficiens physica, sed solum vt dispositio, nō alter causat, nisi expellendo accidentia contraria eo modo, quo

quod diximus, & exigendo à Deo auctore naturæ productionem, & introducti formæ substantialis ab ipso solo Deo, vel simul cum agere creato naturali ponendam, & Deus intuitu illius dispositionis, & exigentia concurrat ad formam substantialem producendam & introducendam.

49

Quo supposito, reddi iam potest ratio, cur volitio illa naturalis, licet ex se absolute, & efficaciter imperet assensum fidei, non tamen ponat illū, sed sola volitio supernaturalis. Quia nimirum Deus postea non dat concursum supernaturalem ad assensum fidei intuitu voluntatis & imperij naturalis, sed intuitu voluntatis & imperij supernaturalis, & ideo merito dicimus ex vi sola huius, & non illius voluntatis poni actum fidei infusæ. Nam voluntas & imperium naturale exigunt solum à Deo, quod ponatur assensus fidei naturalis. Cum ergo hic non ponatur, eo quod Deus velit, poni supernaturalem, & non sit connaturale poni duos actus fidei simul circa idem obiectum materiale, & formale, & cum eodem modo tendendi, Deus consequenter negat concursum ad assensum naturalem, & concurrat ad supernaturalem intuitu solius imperij supernaturalis, & ideo imperium naturale non habet influxum simpliciter, & absolute in assensum supernaturalem etiam in genere causæ formalis.

50

Vnde constat primò, quo sensu verum esse possit id, quod *ibidem* dixit Suarez, voluntatem pravam non esse causam illius actus supernaturalis, ut talis est, sed secundum generalem rationem quatenus cognitio quædam est de tali materia. Hoc, siquam, ut verum sit debet ita intelligi, quod voluntas naturalis exigebat ex se à Deo concursum ad actum fidei naturalem, ad quem de facto non datur concursus, sed ad alium actum supernaturalem, qui in ratione genericæ fidei, & assensus circa tale obiectum materiale & formale, conueniat cum assensu illo, ad quem voluntas naturalis exigebat concursum Dei; quare in aliquo sensu Deus mouetur ab exigentia, & intuitu illius etiam volitionis naturalis, ut de concursu ad aliquem assensum fidei; quem tamen vult esse hunc, & supernaturalem, non intuitu illius voluntatis naturalis, sed alterius supernaturalis.

51

Constat secundò, quod dictum est de voluntate, & imperio duplici, quorum vnum sit supernaturale, alterum naturale, alterum bonum, & alterum prauum, locum etiam habere quando esset duplex imperium, & duplex simul voluntas, quarum vna esset supernaturalis, altera naturalis non prava, sed vel indifferens, vel etiam bona ex alio motiuo: tunc enim etiam poneretur assensus fidei supernaturalis, qui ut talis non esset à voluntate naturali etiam bona, sed solum à voluntate supernaturali; à naturali vero esset solum aliquo modo secundum rationem communem, & genericam. Ratio quippe adducta eodem modo procedit, siue alia voluntas naturalis sit mala, siue sit indifferens, vel etiam bona, ut consideranti patebit.

52

Dubitabis secundò quale sit obiectum formale huius voluntatis, & ad quam virtutem pertineat. Certum mihi est, hanc voluntatem non respicere motiuum charitatis (quidquid alij dicant) nam hæc voluntas datur in peccatore, quando est in peccato, & quando nullam exercet charitatē. Aliqui dicunt, hanc voluntatem respicere motiuum obedientiæ iuxta illud ad Rom. 1. *Accepti-*

mus gratiam, & Apostolorum ad obediendum fidei in omnibus gentibus, &c. iuxta quem sensum videtur loqui S. Thom. infra quest. 4. art. 2. *per hanc virtutem fieri voluntatem promptam ad obediendum, & 3. p. quest. 7. art. 3. ad 2. meritum fidei consistere in hoc, quod homo ex obedientia Dei assentire illis, quæ non videt.* Verum ipse sanctus Doctor se manifestè explicat, de qua obedientia loquatur; nam *infra quest. 4. art. 7. ad 3. expresse dicit, se loqui de obedientia latè sumpta, quatenus significat inclinationem voluntatis ad implenda diuina mandata, quod commune est omnibus virtutibus. Quæ versantur circa materiam præceptam; non vero de obedientia peculiari, quæ inclinatur ad obediendum superiori, quia superior est, neque enim apparet, cur hæc voluntas procedat magis ex peculiari motiuo obedientiæ, quàm voluntas circa castitatem, vel iustitiam, &c.*

53

Ideo alij, quos sequitur Valentia *in præsentiq. 1. p. 4. §. 1. ad 3.* dicunt, hanc esse virtutem studiositatis infusæ, nam sicut studiositas acquisita inclinatur ad cognitionem eorum, quæ conducunt naturaliter, ita studiositas supernaturalis inclinatur ad cognitionem eorum, quæ conducunt ad finem supernaturalem. Ego sane videor mihi discrimen reperire inter studiositatem, & voluntatē credendi. Primò quia studiositas est species quædam temperantiæ in addiscendo, & opponuntur curiositas, & ignaui voluntati autem credendi magis opponuntur leuitas, & durities: quare infidelitas non est curiositas, sed durities, ex quo apparet obiectum huius voluntatis esse statuerem medium inter leuitatem & duritiem, ut nec ex leuitate credamus sine sufficenti motiuo, nec ex duritie dissentiamus obiecto sufficienter proposito.

54

Deinde studiositas (ut optimè notauit S. Thomas *infra quest. 167. art. 1.*) non versatur immediate circa cognitionem, sed circa appetitum cognoscendi, hoc est, non tam inclinatur ad eliciendum assensum circa obiecta proposta, quàm ad moderandum appetitum circa doctrinam addiscendam, ut nec simus nimij, neque etiam desidiōsi in addiscendo, sed cum debito moderamine applicemus mentem ad inuestigandam vtilem doctrinam; non est autem idem inuestigare doctrinam, & assentire rebus propositis: potest enim aliquis diligentissimè inquirere, & examinare motiua nostræ fidei, & in hoc excedere multos fideles, (quod est proprium munus studiositatis) & tamen ex duritie nolle credere fidei mysteria. Melius ergo dicitur hanc voluntatem respicere formaliter honestatem, quæ apparet in aduertendo reuelationi sufficienter proposta, & in subiiciendo intellectu diuinæ auctoritati circa obiecta in euidentia, attendendo ad infinitam Dei auctoritatem, cui hæc subiectio & reuerentia intellectualis debetur; quod motiuum cum honestissimum sit, non est, cur non possit terminare peculiarem virtutem infusam, quæ licet sit virtus ab aliis omnibus distincta, facile poterit ad religionem reduci, quatenus inclinatur ad exhibendum Deo hunc cultum, & obsequium intellectuale. Videatur Coninch. *disp. 13. dub. 6. n. 68.* & Hurtado *disp. 46. §. 7.* qui nobiscum sentiunt.

55

Obiici solet primò contra hanc virtutem specialem, quæ ponimus in voluntate, quia ad imperandam fidem humanam non datur specialis virtus in voluntate, ergo nec necessaria est ad imperandam fidem diuinam. Respondet Coninch.

n. 79.

Volitio naturalis, licet ex se absolute, & efficaciter imperet assensum fidei, non tamen ponat illū, sed sola volitio supernaturalis.

Quæ sit obiectum formale huius voluntatis, & ad quam virtutem pertineat?

negando consequentiam, quia assensus fidei humanæ non indiget imperio voluntatis, sicut indiget assensus fidei diuinæ. Hæc tamen responsio in primis supponit falsum: nam, ut supra vidimus, fides etiam humana requirit voluntatem, à qua determinetur saltem, quando in obiecto credendo apparet aliqua ratio falsi. Deinde, etiamsi ad assensum fidei humanæ non esset necessarium imperium voluntatis, negari non potest, quod posset adhuc imperari: alioquin frustra rogaremus amicum, ut nobis crederet, si fidei illius assensus nullo modo subiaceat imperio, & voluntati credentis. Si autem imperari potest, restat difficultas, cur illud imperium non pertineat ad specialem virtutem, sicut pertinet voluntas credendi Deo: Quare melius & facilius responderi potest negando antecedens. Nam præterquam quod Augustinus libro de civitate credendi latè probat contra Manichæos necessariam esse fidem humanam ad vitam politicam; negari non potest, fieri contra reuerentiam debitam viro graui, aut Principi aliquid testanti, & assue-ranti, si ei non credatur: quare etiam inter homines dabitur virtus inclinans ad mediocritatem inter leuitatem credulitatis, & obstinam duritiam in respuendo omnium testimonio; quod etiam vitium reprehensibile est, & odio communiter habentur eiusmodi dura capita, quibus persuaderi nihil possit.

56
Obiectio 2.

Obicitur Secundo, quia si assensus fidei terminare potest specialem virtutem, quæ illum propter suam honestatem amet, dabitur etiam alia specialis virtus, quæ amet ipsam voluntatem credendi propter eius specialem bonitatem & rursus alia virtus, quæ hanc secundam virtutem amet, & sic in infinitum: quare multiplicandi erunt habitus infusi diuersi infiniti, vel penè infiniti. Respondetur, hoc idem argumentum fieri posse de aliis virtutibus: nam caritas erga Deum amabilis quidem est propter eius specialem bonitatem, qui amor non erit actus charitatis, cum non habeat pro obiecto formali bonitatem Dei increatam, sed bonitatem charitatis, quæ est bonitas creata: & rursus hæc secunda virtus poterit reflexè amari per aliam virtutem, & sic deinceps: quod idem argumentum fieri poterit de aliis omnibus virtutibus infusis.

57

Dupliciter itaque huic difficultati responderi solet. Primò ad hos actus reflexos, quibus amamus, & volumus actus directos virtutum, non dari habitus infusos, quia hi actus raro fiunt, sed fieri per auxilium actuale vel forte dari vnum habitum infusum, qui idem deseruiat ad omnes actus quibus amamus actus omnes virtutum omnium infusarum. Ad volendum tamen assensum fidei dari habitum specialem; tum quia assensus fidei nunquam fieri potest sine imperio præcedente voluntatis; tum quia hæc voluntas credendi frequens est & necessaria ad salutem. Ita Hurtado dicta disp. 46. §. 8. Posset addere, assensum fidei non esse actum voluntatis, sed alterius potentie, atque ideo, sicut in voluntate dantur habitus speciales infusi ad volendas actiones honestas honestate obiectiua aliarum potentiarum; sic debuit dari ad volendum assensum fidei, in quo est etiam peculiaris honestas obiectiua.

58

Secundò respondent alij, non esse multiplicandos habitus infusos ex hoc capite, quia singuli habitus infusi eliciunt actus non solum di-

rectos circa obiectum talis virtutis, sed etiam reflexos circa suos actus directos, si verique actus tam reflexus, quam directus, ob eandem honestatem eliciatur. Si enim propter aliam honestatem ametur actus directus vnius virtutis, tunc ad illam virtutem pertinebit actus ille reflexus, ad quam pertinet honestas, ob quam amatur actus directus, v.g. si volo elicere actum internum recuperantiæ, ut placeam Deo, hæc volitio reflexa erit actus charitatis, & sic de aliis. Ita Coninch dicta disp. 13. n. 77.

Vtraque responsio difficilis est. Prima quidem, quia ponit nimis imperfectum, & incompletum ordinem supernaturalem, cum gratia iustificans, quæ est prima radix habituum & actuum supernaturalium non afferat secum habitus sufficientes ad omnes actus supernaturales, qui in hoc ordine possunt occurrere iuxta exigentiam ipsius status; sicut si esset voluntas naturalis, quæ solum haberet virtutem intrinsecam ad actus directos, non verò ad actus reflexos circa suos actus directos. Neque etiam videtur cõcedendus vnicuique habitus infusus ad omnes actus directos omnium virtutum amandos, & volendos: quia non minus differunt inter se actus elicitus misericordie, & iustitie & eorum honestates formales, quam differrent actio externa misericordie, & iustitie & earum honestate obiectiua; ergo sicut ob diuersitatem inter honestates obiectiuas ponuntur duo habitus infusi ad eas volendas; sic propter æqualem diuersitatem inter actus internos, & eorum honestates formales debent poni duo habitus ad eas volendas.

Secunda etiam responsio difficilis est, quia nõ responderet ad casum in argumento propositum. Neque enim est dubium, quando actus directus & reflexus respiciunt uterque formaliter eandem honestatem, utrumque posse elici ab eodem habitu infuso, ut si velim reflexè elicere actum directum castitatis & hoc propter idem bonum castitatis externæ, quod est motiui formale etiam actus directi, actus reflexus elicietur etiam ab eodem habitu infuso castitatis. Nec etiam est dubium, quod si velim reflexè actum elicitum castitatis, ut placeam Deo, actus reflexus pertinebit ad charitatem. Dubium verò erat, quando reflexè volo actum charitatis, non quidem ut placeam Deo, (quod est motiui formale charitatis) neque etiam propter bonum alterius virtutis, sed propter honestatem, & bonitatem formalem, quam in se habet actus directus charitatis, quæ bonitas est honestè amabilis, cum deceat ipsam naturam rationalem talem bonitatem habere: quo casu videtur amor reflexus non pertinere ad charitatem, sed exigere habitum specialem diuersum. Ad quod P. Coninch non respondit, sed transiit ad difficultatem ad alios casus diuersos.

Ego magis credo, non dari alios diuersos habitus infusos ad hos actus reflexos, sed eisdem habitus singularium virtutum deseruiat ad volendos & amandos actus directos earundem virtutum, etiam si non amentur propter bonitatem, & honestatem obiectiuam, quæ est in materia directa illius virtutis, sed propter honestatem formalem, quæ est in ipsis actibus directis. Quod in primis probari potest ex absurdo, quod inferitur in ipsa obiectiua, nempe multiplicatione infinita, vel certè incredibili habitu infusorum, quæ ponenda esset. Quare cum aliunde habitus infusi habeant multò maiorem sphaeram actuum,

actuum, quam habitus acquisiti, eo quod non acquirantur per actus, sed dentur ad modum potentiarum; magis iuxta naturam ipsius gratiæ, & status supernaturalis esse videtur, quod singularum virtutum habitus extendi possent ad eiusmodi actus reflexos supra suos actus directos. Quia licet in rigore loquendo, motuum formale actus directi, & reflexi non sit omnino idem physicè ut diximus, videtur tamen esse moraliter seu æquivalenter aliquo modo idem. Cum enim honestas, quæ est in amore castitatis, defumatur potissimum ab honestate obiectiva ipsius castitatis, consequens est ut qui amat honestatem formalem illius amoris, & æquivalenter, & arguitivè videatur habere etiam affectum erga bonitatem obiectivam ipsius castitatis, à qua dependet, & defumitur bonitas formalis, quæ est in amore castitatis, quare licet ille actus reflexus non sit proprius actus castitatis, qui simpliciter, & absolute appellatur talis, merito tamen reducitur ad eandem virtutem, & habitum infusum propter connexionem magnam, quam habet cum actibus directis castitatis. Fateor, actum, quo amamus dilectionem Dei non esse dilectionem Dei, nec habere eius privilegia; reducitur tamen ad charitatem propter rationem dictam, & licet non dicatur simpliciter, & absolute *actus Charitatis*, quia hoc nomen supponit simpliciter pro actu directo, & primario: appellabitur tamen actus elicitus ab eodè habitu charitatis, qui per excessionem quandam eos etiam actus elicere potest. Quam doctrinam, & responsionem post hæc scripta inveni latius explicatam, & propugnatam apud Ripaldam tom. 1. de ente supernaturalis disp. 64. per totam. Alias obiectioes levioris momenti contra hunc habitum specialem infusum ad piam affectionem credendi videre poteris apud eundem Cominch. loco citato, qui bene eas dissolvit.

Difficilius possit obici tertio, quia omnis virtus specialis, & omnis voluntas honesta debet habere obiectum, quod ex se, & propter condistinguitur ab ipsa voluntate, & propter eam antecedit, habeat bonitatem, & honestatem aliquam obiectivam, nam voluntas honesta fertur in honestatem obiecti tanquam in motuum formale; atque adeo debet invenire iam in ipso obiecto aliquam honestatem obiectivam, & fundamentalem, in quam feratur, non enim habet se ipsam pro motivo formali sui. Atqui in assensu fidei intellectuali, non videtur inveniri honestas aliqua condistincta ab ipso actu voluntatis, quo imperatur. Si enim aliqua esset, maximè honestas cultus erga divinam veracitatem, & revelationem, ut diximus: hæc autem honestas non videtur posse considerari ex parte assensus intellectualis formalis, propter condistinguitur ab omni actu voluntatis. Quod probari, & explicari potest exemplo cultus externi: nam genuflexio, v.g. non est in se honesta, nec honeste volibilis, nisi quatenus est nota summisionis internæ, quam per illum actum externum profitemur & testamur: quare duplex debet ibi intervenire voluntatis actus: unus, quo volumus nos Deo summittere propter eius excellentiam infinitam, & ei in omnibus cedere: alter postea, quo volumus hanc primam voluntatem manifestare aliquo actu externo, v.g. genuflexione, quæ sit nota illius primæ voluntatis & summisionis, quæ secunda voluntas honesta est, quia obiectum illius, propter ab ipsa condistinguitur, est honestum obiectivè, nempe exhibere notam pri-

mæ voluntatis, & summisionis internæ; de qua dixi disput. 23. de Incarnatione sect. 2. ille ergo actus, qui amatur honestè, propter est cultus, debet habere in se rationem cultus, propter condistinguitur ab ipsa voluntate honesta, qua amatur. Quod deficere videtur in assensu fidei: ipse enim secundum se, & propter condistinguitur à voluntate pia, qua imperatur, non habet ullam rationem cultus, nec est, licet genuflexio, quæ antecederet ad secundam voluntatem, qua imperatur, habet de se esse significativam primæ voluntatis, & summisionis internæ. Ad assensum verò fidei non præcedit duplex voluntas, & summittendi se auctoritati divinæ, altera imperans assensum fidei ad significandam priorem voluntatem; nam velle se Deo intellectualiter summittere, & velle elicere assensum fidei super omnia, idem sunt. Unde sequitur, si voluntas illa vult assensum fidei propter honestatem, quam habet, propter est nota, & signum voluntatis subiiciendi intellectum Deo, velle illud, propter est signum eiusdem voluntatis, quæ imperat eundem assensum, atque adeo habere se ipsam pro obiecto, si quidem non vult assensum, nisi quatenus honestus est ex eo, quod procedat à tali voluntate, quam significat postea idem assensus.

Hæc tamen difficultas virgere possit, si nos diceremus, hanc specialem virtutem, quæ imperat assensum fidei, esse propriè virtutem religionis, aut voluntatem illam habere pro motivo formali cultum intellectualem similem in omnibus cultui, quem exhibemus in genuflexione, & aliis actibus adorationis. Neutrum autem diximus, sed solum posse virtutem hanc reduci ad religionem; quam imitatur quidem, non tamen in omnibus: nam obiectum illius, quod vult, non est cultus formalis Dei, nec vult notam summisionis, propter talis nota est, sed vult summisionem ipsam intellectualem, quæ potest appellari cultus radicalis & materialis. Quod etiam explicari potest eodem exemplo genuflexionis, in quo diximus intervenire duplicem voluntatem: prima vult summisionem solam, & cedere Deo in omnibus propter eius excellentiam, quæ non est propriè voluntas adorandi, aut colendi, nec vult cultum formalem, qui est sola nota summisionis internæ, & signum huius prioris voluntatis, sed vult cultum radicalem, seu materiale. Secunda autem voluntas est propriè voluntas adorandi, & colendi quia vult notam summisionis internæ, propter talis nota est: voluntas ergo credendi imitatur priorem illam voluntatem, non posteriorem: vult enim quod intellectus cedat, & submittat se auctoritati divinæ: non tamen vult illum assensum, quia est nota summisionis præcedentis, sed solum, quia est summisio intellectualis. Potest autem idem fidei assensus amari per alium actum remotum voluntatis, etiam formaliter propter cultus est, & propter est nota summisionis. Cum enim assensus fidei ex se sit nota summisionis, id est, voluntatis piæ, à qua immediatè imperatur, potest alia voluntas remota ad ostendendam summisionem internam, & affectum illius prius conceptum imperare voluntatem piam, & immediatam credendi, ut actus ipse fidei, sit aliqualis nota summisionis illius generalis prius conceptæ. Differt tamen in hoc assensus fidei à genuflexione, quæ aliunde, nempe ex hominum placito, & institutione, habet esse notam summisionis internæ, & eam significare: unde

unde fit, vt possit exhiberi, vt signum, summissio- nis internæ, absque eo quod imperetur ab eadem voluntate submittendi se, quam significat: quia posita voluntate illa submittendi se, potest postea homo velle illam significare, & ad hoc velle genuflexionem. At verò assensus fidei non potest esse nota summissio, nisi imperetur ab ipsa volitione summissio, quia cum non habeat aliunde ex institutione hominū eam significationem, restat, vt ideo solum illam significet, quia imperatur è voluntate subiiciente intellectum auctoritati diuinæ.

Ad difficultatem ergo propositam dicimus, piam affectionem non terminari ad se ipsam, nec ad honestatem, quæ ex ipsa proueniat, sed ad solum assensum intellectualem, qui ex se, & prout distinguitur ab ipsa pia affectione, licet non sit cultus formalis, est tamen cultus materialis, & habet honestatem obiectiuam amabilem, sicut abstinere à furto, vel crapula ex se, & prout distinguitur à voluntate abstinendi, est bonum, & honestum obiectiuè. Ita credere Deo super omnia ex se, & prout distinguitur à voluntate credendi, est bonum, & sufficiens ad terminandam voluntatem honestam & laudabilem.

64

Dices, si hæc specialis virtus, qua volumus credere, reducitur ad religionem; ergo respicit saltem in obliquo excellentiam Dei, ratione cuius vult subiicere intellectum, vt exhibeat Deo intellectualem illum actum: ergo ante hanc voluntatem præcedit cognitio excellentiæ diuinæ, quæ quidem non potest esse actus fidei, alioquin ante illam præcederet alia voluntas credendi, & sic in finitum: erit ergo cognitio euidens lumine naturæ circa excellentiam diuinam, ex qua oriatur voluntas credendi, & totum fidei meritum. Respondeo, in hoc non esse peculiarem difficultatem; siue enim voluntas credendi reducat ad religionem, siue ad aliam virtutem nominatam, vel innominatam, semper debet præsupponere cognitionem de honestate sui obiecti, quæ cognitio non potest esse actus fidei, cum præcedat omnem actum fidei: omnes ergo debemus respondere, cognitionem illam non esse actum fidei, sed iudicium euidens de honestate, & obligatione credendi, & subiicendi intellectum in finitæ Dei auctoritati; nec necesse est, quod exprimat totam excellentiam Dei, sed excellentiam veracitatis, & infallibilitatis diuinæ, cui formaliter loquendo cultus ille intellectualis exhibendus est. Nec etiam necesse est, quod excellentia veracitatis diuinæ euidenter cognoscatur: nam licet aliqui eam euidenter cognoscant; aliqui tamen non possunt fortasse habere eam euidentiam, vt vidimus *suprà disp. 1. sect. 6.* & vtunque sit, potest iudicium illud euidens esse de honestate cultus, & obligationis credendi, licet non sit euidens de excellentia veracitatis diuinæ, cui exhibendus est ille cultus: sicut enim possumus euidenter cognoscere obligationem, vel certè honestatem subueniendi huic indigenti, licet non constet nobis euidenter eius indigentia; sic potest esse euidentia de honestate, & obligatione credendi Deo, & exhibendi talem cultum intellectualem eius auctoritati taliter nobis proposita, licet non constet nobis euidenter veracitas, aut testificatio Dei. An verò iudicium hoc, licet non sit actus fidei, debeat esse supernaturale, videbimus *disp. sequenti.*

65

Dubitabis tertio, an possit assensus fidei im-

perari immediatè ab aliis virtutibus, v. g. à charitate, & pœnitentia, &c. videtur enim posse, quia qualibet virtus potest eligere, & imperare media omnia, quæ conducunt ad suum finem: fides autem conducit ad finem charitatis placendi Deo, ad finem pœnitentiæ, placendi Deum, & ad finem aliarum virtutum; ergo possunt omnes immediatè imperare fidem. Quare id concedit Hartado *vbi sup. §. 6.* Cæterum consequenter ad doctrinam traditam, dicendum videtur, fidei assensum licet possit mediatè procedere ab aliis virtutibus, immediatè tamen debere semper exire ab ista peculiari virtute, quam posuimus, quod videtur etiam docere Granado *dicta disp. 3. num. 7.* Ratio autem esse potest, quia cum actus fidei ex natura sua sit cultus intellectualis Dei, vt *suprà* diximus, necessariò connotat voluntatem non quicumque, sed quæ terminetur ad bonitatem peculiarem colendi Deum: alioquin si non procederet ab ista voluntate, non esset cultus Dei, sed merus assensus sui obiecti; cultus enim vt cultus verus necessariò supponit summissioem, seu voluntatem submittendi se propter reuerentiam illius, qui colitur: ergo vt assensus fidei sit cultus diuinæ auctoritatis, debet supponere huiusmodi voluntatem, & non solum voluntatem placendi Deo, vel placendi Deum. Poterit ergo charitas, vel alia virtus imperare fidem mediatè, imperando immediatè illam aliam voluntatem pia affectionis à qua procedat immediatè assensus fidei, ipsa tamen charitas sola non poterit imperare assensum fidei: quia siue id habeat fides ex natura sua, siue ex lege Dei, de facto tamen Deus exigat fidem simpliciter, & absolute ad iustificationem peccatoris; fides autem simpliciter, & absolute non supponit pro solo assensu intellectuali, nam assensus ille, si non esset imperatus à voluntate libera & honesta, sed fieret necessariò, non esset proculdubio dispositio sufficiens ad iustificationem; quando ergo exigitur fides simpliciter, & absolute, intelligi debet de fide in ratione virtutis completæ, & habente honestatem fidem. Hinc autem colligere possumus, requirit non solum assensum, sed vt procedentem à voluntate honesta, quæ habeat propriam honestatem fidem: nam quotiescunque exigitur actus alius virtutis simpliciter, & absolute, intelligitur de actu, qui versetur circa obiectum formale proprium illius virtutis: vnde quando exigitur actus charitatis ad iustificationem extra Sacramentum, id intelligitur de actu, qui versatur circa obiectum formale charitatis, tanquam circa proprium motiuum; nec sufficit, si aliquis ex desiderio beatitudinis, vel satisfaciendi pro peccatis, vel ex alio fine honesto velit placere Deo in omnibus, nisi id fiat ex desiderio placendi Deo propter infinitam Dei bonitatem: quia charitatis honestas tota interius consummat, & consistit in tendentia ad tale obiectum formale. Cum ergo fidei virtus, & eius etiam honestas in æteris consummetur, consequens est, vt quando actus virtuosus fidei ad iustificationem exigitur, id intelligi debeat de actu habente pro obiecto formali honestatem propriam fidei. Honestas autem propria fidei, vt distinguitur ab aliis virtutibus, est subiicere intellectum Deo propter excellentiam diuinæ auctoritatis; ergo dum exigitur actus virtuosus fidei simpliciter, & absolute, intelligi debet de actu proprio virtutis fidei, vt talis virtus est, & vt habet honestatem, & laudabilitatem propriam.

propriam talis virtutis, quæ defumitur ex eo, quod credatur Deo, cuius credulitatis honestas ametur, & intendatur. Vnde idem consequenter dicendum erit non solum de actu fidei necessario ad iustificationem, sed de omni alio, quia sicut ad iustificationem exigitur ut dispositio fides simpliciter, & absolute; ita ad quolibet opus meritorium exigitur etiam fides simpliciter, & absolute, ut suppono, ita ut fides sit principium cuiuslibet meriti, & ex fidei lumine merita omnia procedant: non autem esset fides simpliciter, & absolute, & omnino completa in ratione talis virtutis, quæ non tenderet tanquam in motium formale in honestatem propriam fidei, sed esset actus potius alterius virtutis, cuius honestatem intenderet: si ergo ad quodlibet meritum salutis æternæ exigitur fides propria, & simpliciter, exigitur fides præcedens à voluntate habente pro motiuo formali honestatem propriam ipsius fidei.

66 Dixi tamen, non posse *charitatem solam* imperare assensum fidei: non nego enim, quod possit imperari simul assensus fidei à duplici voluntate honesta, vel ab vna habente duplex motiuum, quorum alterum sit honestas propria fidei, & alterum sit honestas alterius virtutis, vel etiam motiuum charitatis. Tunc enim iam assensus fidei esset formalis cultus Dei denominatiue à voluntate intendente talem submissionem intellectua-lem, & eius honestatem. Tunc etiam daretur vere fides completa in ratione virtutis habens honestatem propriam fidei, licet simul haberet honestatem etiam alterius virtutis, per quam nihil demitur de honestate, & complemento fidei: quare quoad hoc consentio facile cum Hurtado dicto §. 6. quod aliæ virtutes possint non solum mediata sed etiam immediate imperare assensum fidei, quatenus hic utilis esse potest ad finem vniuscuiusque virtutis.

67 Dubitabis quartò, an huiusmodi voluntas supernaturalis reperiat etiam ante assensum illum, quem rusticus ex errore tribuit articulo falso à Parocho proposito. Respondeo, licet assensus falsus erroris non sit actus fidei nec supernaturalis; voluntatem tamen antecedentem esse bonam & supernaturalem, quia habet ex parte obiecti honestatem sufficientem, quæ apparet in conando ad assensum præstandum obiecto taliter proposito hic & nunc; nam licet obiectum sit falsum: cæterum hic & nunc iste homo tenetur illi assentiri, ut suppono; ergo bonum est hic & nunc illud credere, ergo voluntas illud credendi hic & nunc bona erit, & supernaturalis, sicut quando volumus credere verum articulum, cum eadem honestas reperiat in vtroque casu. Cur autem circa obiectum falsum non possit esse assensus supernaturalis, licet possit esse voluntas supernaturalis circa honestatem apparentem, diximus supra.

SECTIO IV.

Vtrum omnes actus fidei sint meritorij.

68 **R**esolutio facilis erit ex principiis supra positis, & ex his, quæ communiter, traduntur in materia de merito, in primis ergo finem esse meritorium, præscindendo à merito de condigno, vel de congruo, certissimum est propter aperta *Card. de Lugo de Virtute Fidei Divina.*

testimonia scripturæ Genes. 15 *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam.* 2. Timoth. 4. *fidem seruavi, in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ.* Ad Hebr. 11. dicitur propter fidem passisse Deum Patribus æternam ciuitatem, & per fidem adeptos esse repromissionem. Ioan. 20. *Beati, qui non viderunt, & crediderunt.* Luc. 2. *Beata, quæ credidisti.* Cyprian. lib. 4. ep. 6. Deum in die iudicij mercedem fidei, & deuotionis exsoluere. Augustinus tractat. 68. in Ioan. post medium latè probat, fidem, colligere meritum, & parare mansiones in celo.

Contra hanc veritatem sensisse videntur in primis aliqui Philosophi gentiles, qui nihil credendum putabant, nisi quod rationibus probaretur; sicut de Platone fertur, postquam Genesim legit dixisse, *bene aut barbarus si probasset, & prima Corinth. cap. 1. Iudæi signa quarunt, & Græci sapientiam perunt.* Hunc etiam errorem tenuerunt Manichæi, qui teste Augustino dicebant vanum esse credere, quæ non videntur, nec manifesta ratione comprobantur: idem tenuit postea Petrus Abailardus teste Bernado ep. 190. Arnaldus etiam Brixienis, ut referunt Sanderus 7. *Monarchia* sub anno Domini 1159. & Genibrardus Chronographia sub anno Domini 1141. Cetera hunc errorem scripsit latè Augustinus lib. de utilitate credendi, & tractatu 27. in Ioan. & ep. 155. & lib. de fide rerum inuisibilium c. 1. 2. & 3. Vide Basilium 2. in Eunomium prope finem, Gregorium hom. 26. *Euangelia in Bernadum, ubi supra* qui pluribus rationibus utilitatem credendi demonstrant.

Hoc ergo supposito, dicendum est primò fidem hominis grati esse etiam meritoriam de condigno vitæ æternæ. Hæc est certa, & intenditur potissimè à S. Thoma *quest. 2. art. 9.* qui magis videtur agere de merito de condigno, quàm de congruo, ut constat ex solutione ad primū. Ratio autem est clara, quia omnes actus boni, & supernaturales elicit ab homine iusto sunt meritorij vitæ æternæ, ut constat in materia de merito; ergo actus fidei elicitus ab homine iusto erit etiam meritorius: in quo aduerte, actum fidei, cum sit actus intellectus & non sit formaliter liber, sed solum denominatiue à voluntate imperante, non esse etiam meritorium formaliter, sed denominatiue à voluntate: tota enim ratio meriti formaliter competit voluntati, imperantii respectu cuius habet se actus fidei, sicut actio exterior respectu interioris, ex quo fit, ut ad hoc meritum parum referat, quod assensus intellectus sit naturalis, vel supernaturalis; imò nec quod sit actus fidei, vel erroris propter deceptionem proponentis; dummodo enim oriatur ex pia voluntatis affectione, habebit idem meritum cæteris paribus. Imò in assensu alicuius opinionis, quam ex pia aliqua voluntate admittimus, reperitur etiam meritum de condigno; qualis est assensus quo extimamus B. Virginem fuisse conceptam sine peccato originali; voluntas enim huius assensus laudabilis esse potest & meritoria, alioquin ille assensus, non esset materia voti, sicut de facto videmus esse, & tale votum à prælatis dâssim & laudari, & admitti.

Dubitari potest, an primus actus fidei, per quem disponitur homo ad iustificationem in ipso instanti, quo iustificatur, si meritorius de condigno vitæ æternæ per gratiam, quæ tunc infunditur. Eadem est questio de ipso actu contritionis, & de aliis

69 *Fides hominis grati est etiam meritoria de condigno vitæ æternæ.*

An primus actus fidei per quem disponitur homo ad iustificationem in ipso instanti